

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	3CdoR/9/2024
Identifikačné číslo spisu:	1223203095
Dátum vydania rozhodnutia:	19.03.2025
Meno a priezvisko:	Mgr. Renáta Gavalcová
Funkcia:	súdca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2025:1223203095.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľky F. narodenej Y., t. č. pobytom A., zastúpenej advokátkou JUDr. Libušou Dočkalovou, Bratislava, Lachova 32, proti žene, ktorej materstvo má byť určené K. narodené P. t. č. bytom P. a proti mužovi, ktorého otcovstvo má byť určené V., narodenému Y., t. č. pobytom JH., v konaní o určenie materstva a otcovstva, vedenom na Mestskom súde Bratislava II pod sp. zn. 69Pc/12/2023, o dovolaní navrhovateľky proti uzneseniu Krajského súdu v Trnave z 19. júna 2024 sp. zn. 13CoP/52/2024, takto

rozhodol:

Uznesenie Krajského súdu v Trnave z 19. júna 2024 sp. zn. 13CoP/52/2024 a uznesenie Mestského súdu Bratislava z 12. marca 2024, č. k. 69Pc/12/2023-63 z r u š u j e a vec vracia Mestskému súdu Bratislava na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Mestský súd Bratislava II (ďalej len „súd prvej inštancie“ alebo „prvoinštančný súd“) uznesením z 12. marca 2024, č. k. 69Pc/12/2023-63 vyhlásil, že nemá právomoc konať vo veci určenia materstva a otcovstva k navrhovateľke (výrok I.) a konanie zastavil (výrok II.). Rozhodol, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania (výrok III.).

1.1. Súd prvej inštancie vo svojom rozhodnutí konštatoval, že navrhovateľka sa narodila vo V., kde aj prevažujúcu časť života žila. Odo dňa 04. 04. 2000 má vydané povolenie na pobyt vo V.. Navrhovateľka uviedla, že je štátnou občiankou Slovenskej republiky a štátne občianstvo nadobudla narodením podľa § 5 ods. 1 písm. a) zákona o štátnom občianstve, uvedené však považoval v rozpore so skutkovými okolnosťami. Súd prvej inštancie mal za to, že pri nadobudnutí štátneho občianstva treba vychádzať z princípu práva krvi (princíp ius sanguinis), kde pri tomto princípe je rozhodujúce štátne občianstvo rodičov dieťaťa, a to aj vtedy ak sa narodilo v cudzine, alebo z princípu práva teritória (princíp ius soli), pri ktorom je rozhodujúce miesto narodenia. Deti nadobúdajú štátne občianstvo štátu, v ktorom sa narodili, bez ohľadu na štátne občianstvo rodičov. V uvedenej veci nie je možné vychádzať z toho, že sú splnené podmienky uvedené § 5 zákona o štátnom občianstve teda, že navrhovateľka nadobudla narodením štátne občianstvo Slovenskej republiky. Navrhovateľka sa podľa výpisu osobných údajov z matriky V. narodila vo V. matke E. D. s osobným číslom Y. a otcovi E. J. s osobným číslom Y., ktorých príslušnosť nie je uvedená, pričom z lustrácie v registri obyvateľov Slovenskej republiky je

zrejme, že nejde o osoby so slovenskou štátnou príslušnosťou. Navrhovateľka sa nenarodila na území Slovenskej republiky a nenarodila sa ani rodičom, z ktorých aspoň jeden má slovenské štátne občianstvo, a preto nebolo preukázané, že navrhovateľka nadobudla slovenské štátne občianstvo narodením. Z listinných dôkazov a lustrácií navrhovateľky v registri obyvateľov a v registri cestovných dokladov vyplynulo, že navrhovateľka štátne občianstvo Slovenskej republiky nenadobudla v zmysle zákona o štátnom občianstve ani voľbou, narodením, osvojením alebo udelením. Poukázal na navrhovateľkin výpis z matriky i na náhradný cestovný doklad, v ktorom je uvedený dátum narodenia 05. 04. 1990, no v slovenských evidenciách, (či už v Registri obyvateľov, agende občianskych preukazov, agende cestovných dokladov), má uvedený dátum narodenia 04. 05. 1990. Vo viacerých slovenských databázach je štátna príslušnosť navrhovateľky nešpecifikovaná, no podľa lustrácie občianskych preukazov je navrhovateľka štátnou príslušníčkou V., pričom navrhovateľka po výzve súdu prvej inštancie na predloženie dokladov totožnosti, či rodného listu, tieto súdu nepredložila. Súd prvej inštancie konštatoval, že navrhovateľka a ani jej rodičia zapísaní v matrike vedenej V. nie sú občanmi Slovenskej republiky a nemajú ani všeobecný súd v Slovenskej republike, (t. j. evidovaný trvalý pobyt na území Slovenskej republiky). S poukazom na skutočnosť, že nie je splnená žiadna z podmienok uvedených v § 40 zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom pre ustálenie právomoci slovenských súdov konať v danej veci, vyvozený nedostatok právomoci slovenských súdov v konaní určenie rodičovstva predstavuje neodstrániteľnú prekážku konania, preto konanie zastavil.

1.2. O náhrade trov konania súd rozhodol podľa § 52 CMP, podľa ktorého žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania, ak tento zákon neustanovuje inak.

2. Krajský súd v Trnave (ďalej aj „krajský súd“ alebo „odvolací súd“), na odvolanie navrhovateľky, uznesením z 19. júna 2024 sp. zn. 13CoP/52/2024 potvrdil uznesenie súdu prvej inštancie; a určil, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov odvolacieho konania.

2.1. Odvolací súd konštatoval, že z obsahu spisu je zrejme z výpisu osobných údajov z matriky z 26. 04. 2021, že matkou navrhovateľky s osobným číslom Y. je D. E. a otcom je J. E., zapísaní rodičia navrhovateľky nie sú občanmi SR, nemajú všeobecný súd v SR, iné preukázané nebolo. Navrhovateľke dňa 04. 05. 2021 bol Zastupiteľským úradom SR v V. vydaný náhradný cestovný pas (emergency travel document) platný do 04. 06. 2021, ktorý mal slúžiť na prepravu navrhovateľky zo V. na Slovensko. Lustrácie vykonané okresným súdom nie sú síce správne, ale pokiaľ ide o rodný list navrhovateľky, tento súd nemôže opravovať. Súd prvej inštancie postupoval správne, keď v prvom rade skúmal, či sú splnené procesné podmienky, za ktorých môže pokračovať v konaní, a to podľa ustanovení zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom.

2.2. Ustanovenia zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom uzákoňuje, že návrh na určenie rodičovstva (zistenie a zapretie) možno podať na slovenskom všeobecnom súde navrhovateľa, ak odporca nemá v Slovenskej republike všeobecný súd. Ak ani navrhovateľ nemá v Slovenskej republike všeobecný súd, ale jeden z rodičov alebo dieťa je slovenským občanom, možno návrh podať na súde, ktorý určí Najvyšší súd, pričom určenie (zistenie alebo zapretie) rodičovstva sa spravuje právnym poriadkom štátu, ktorého príslušnosť nadobudlo dieťa narodením. Z výpisu osobných údajov má však odvolací súd za preukázané, že navrhovateľka sa narodila vo V. a v rodnom liste má zapísaných rodičov, ktorých príslušnosť nie je uvedená. V danom prípade je potrebné uviesť, že vo výpise údajov sú zapísané osoby E. D. s osobným číslom Y. ako matka a M. s osobným číslom Y. ako otec, pričom je potrebné vychádzať z daného výpisu záväzného ako úradného dokumentu. Navrhovateľkou uvádzané osoby, ku ktorým žiadala určiť rodičovstvo nie sú v postavení rodičov, pretože navrhovateľka už má rodičov zapísaných v matrike. Preto nie je možné vychádzať z toho, že slovenský súd možno považovať za všeobecný súd, pretože navrhovateľka nemá všeobecný súd v SR a ani jej zapísaní rodičia nemajú všeobecný súd v SR.

2.3. Pokiaľ sa navrhovateľka odvoláva na priložené DNA testy, správne súd prvej inštancie musel skúmať právomoc slovenských súdov a nie vykonávať dokazovanie, ktorý by viedlo k rozhodnutiu vo veci samej. Preto pri skúmaní procesných podmienok správne vychádzal z daných zistených skutočností a to, že navrhovateľka nenadobudla slovenské štátne občianstvo narodením, nakoľko vo výpise z matriky má uvedených rodičov, ktorí nie sú slovenskými občanmi. Samotná navrhovateľka potvrdila, že má zapísaných rodičov, avšak pre jazykovú bariéru došlo k pochybeniu a k mylnému zápisu do matriky vo V.. Toto pochybenie je však pravdepodobne možné riešiť opravou zápisu do matriky vo

V. Na záver odvolací súd dodáva, že procesné podmienky v súdnom konaní i napriek tomu, že ich Civilný sporový poriadok ako základný procesný predpis výslovne nevypočítava, možno považovať za predpoklady (existujúce tak na strane súdu, ako i na strane účastníkov konania), ktoré musia byť splnené na to, aby sa dosiahol cieľ súdneho konania vyplývajúci zo základných ustanovení Civilného sporového či mimosporového poriadku. Procesné podmienky obsahovo vyjadrujú predpoklady rozhodovania vo veci samej a súd ich skúma ex offio, preto ak súd po ich preskúmaní dôjde k záveru, že v konaní ide o taký nedostatok podmienok konania, ktorý nemožno odstrániť, konanie zastaví.

2.4. O náhrade trov konania odvolacieho rozhodol odvolací súd podľa § 396 ods. 1 a 2 CSP v spojení s § 52 CMP, v zmysle ktorého žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania, ak tento zákon neustanovuje inak.

3. Proti uzneseniu odvolacieho súdu podala navrhovateľka (ďalej aj „dovolaťka“) dovolanie, ktoré odôvodnila poukazom na ustanovenie § 420 písm. f) CSP.

3.1. Dovolaťka je názoru, že konanie na odvolacom súde je postihnuté vadou zmätočnosti spočívajúcou v nepreskúmateľnosti rozhodnutia odvolacieho súdu. Súčasťou práva na spravodlivý proces je aj právo na prístup k spravodlivosti, v ponímaní právnej spravodlivosti, spočívajúcej v možnosti jednotlivca predložiť súdu svoj nárok a dosiahnuť, aby súd tento nárok prerokoval. Podstatné je, aby otázka právomoci mala oporu v rozhodujúcich skutočnostiach a nepreberali sa len informácie, ktoré navrhovateľka namietala ako nesprávne a nepravdivé a nezlučiteľné so skutočným stavom veci. V tomto smere odvolací súd ani súd prvej inštancie si nespĺnili povinnosť vyplývajúcu z ust. § 35 CMP, podľa ktorého je súd povinný zistiť skutočný stav veci. Obe strany súdy vôbec neakceptovali argumentáciu navrhovateľky, na ktorej stojí návrh na určenie rodičovstva a osvojili si stav, ktorý sa navrhovateľka usiluje zmeniť pre jeho rozpor so skutkovými a právnymi okolnosťami. Ex offio neskúmali splnenie procesných podmienok spôsobom vylučujúcim akékoľvek pochybnosti faktického stavu v závislosti na rozhodujúcich skutočnostiach. Neskúmali predložené listiny ani jej rodinné väzby, aby overili jej tvrdenie, že jej rodičia sú občanmi Slovenskej republiky, čo nepriamo vyplýva aj z jej rodného listu. Vývodenie záverov odvolacieho súdu v bode 16. odôvodnenia, že nejde o osoby so slovenskou štátnou príslušnosťou, nemá oporu vo vykonanom dokazovaní. Identita zapísaných osôb nie je transparentná do tej miery, aby viedla k záveru, že práve takto označené osoby menom a priezviskom sú rodičmi navrhovateľky. Teda konštatovanie odvolacieho súdu, že u odporcov nejde o osoby so slovenskou štátnou príslušnosťou, nie je preskúmateľné bez vykonania komplexného dokazovania podľa § 191 ods. 1 CSP. Všetky okolnosti svedčia v prospech tvrdenia navrhovateľky o svojej identite, že sa narodila rodičom, ktorí sú identifikovateľní rodnými listami a ide o osoby so slovenskou štátnou príslušnosťou (odporcovia). Z náhradného cestovného dokladu konajúceho súdu nevyvodili správne právne závery, pretože existencia náhradného cestovného dokladu vylučuje prijaté závery súdov o nedostatku právomoci slovenských súdov. Na účel konania o návrhu navrhovateľky sú splnené všetky procesné podmienky, aby súd mohol konať a rozhodnúť. Ďalším dôkazom potvrdzujúcim slovenskú štátnu príslušnosť navrhovateľky, sú aj testy DNA, rodné listy rodičov navrhovateľky označených v návrhu a ich čestné vyhlásenia z 31. 08. 2023. Navrhovateľka sa v tomto konaní domáha nápravy, aby jej identita, štátna a rodová príslušnosť bola preukázaná úradným spôsobom. Súčasný stav bráni vydaniu občianskeho preukazu a komunikácii s úradmi, ktoré ju nikde neevidujú. Nápravu v tomto smere nie je možné dosiahnuť opravou zápisu do matriky vo V., ako sa vyslovil krajský súd v bode 23. odôvodnenia. Pri aplikácii § 23 ods. 1 a 3 Zákona o medzinárodnom práve súkromnom je zrejmé, že bez riadneho dokazovania nie je možné dospieť k záveru, že súd nemá právomoc konať vo veci určenia rodičovstva. Odvolací súd sa napriek výslovnému príkazu obsiahnutému v § 387 ods. 3 CSP, aby sa v odôvodnení vysporiadal s podstatnými tvrdeniami uvedenými v odvolaní, s takýmito tvrdeniami uvedenými navrhovateľkou v odôvodnení napadnutého rozhodnutia nevysporiadal. Odvolací súd nevysvetlil, z akého dôvodu lustrácie vykonané okresným súdom nie sú síce správne, v čom spočíva ich nedostatok a celkom nesprávne vyhodnotil predmet konania. Súdy nevykonali dokazovanie sledujúce zistenie skutočného stavu veci a napriek dôkaznej situácii svedčiacej v prospech návrhu, bezdôvodne vyslovili nedostatok právomoci, čím dochádza k porušeniu práva na spravodlivý proces.

3.2. Dovolaťka navrhuje, aby dovolací súd zrušil napadnuté uznesenie odvolacieho súdu, ako aj uznesenie súdu prvej inštancie, vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie a určil, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

4. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej ako „najvyšší súd“ alebo ako „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie bolo podané včas (§ 424 CSP), a to oprávneným subjektom (§ 427 CSP), zastúpeným podľa § 429 ods. 1 CSP skúmal, či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti, pričom zistil, že dovolanie je dôvodné.

5. Z obsahu dovolania je zrejmé, že z dovolateľkou vytýkaných väd zmätočnosti vyplýva námietka neúplného zistenia skutočného stavu pre rozhodnutie v otázke právomoci slovenského súdu v tejto veci a pochybenie odvolacieho súdu pri odôvodnení uznesenia, ktorý je nedostatočne odôvodnený, teda zmätočnosťnú vadu podľa § 420 písm. f) CSP a porušenie jej práva na spravodlivý proces.

6. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, ak to zákon pripúšťa. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v § 420 a § 421 CSP.

8. Podľa § 420 písm. f) CSP, dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej, alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

9. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle citovaného ustanovenia treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca, a ktoré tak zároveň znamená aj porušenie ústavou zaručených procesných práv spojených so súdnou ochranou práva. Ide napr. o právo na verejné prejednanie sporu za prítomnosti strán sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonaným dôkazom, právo na zastúpenie zvoleným zástupcom, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutie spravodlivosti).

10. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestranom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplyva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných predpisov, rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami, ale ani právo vyjadrovať sa k spôsobu hodnotenia ňou navrhnutých dôkazov súdom a dožadovať sa ňou navrhnutého spôsobu hodnotenia vykonaných dôkazov (porovnaj sp. zn. IV. ÚS 252/04, I. ÚS 50/04, I. ÚS 97/97, II. ÚS 3/97 a II. ÚS 251/03).

11. Dovolací súd pripomína, že právo na určitú kvalitu súdneho konania, ktorej súčasťou je aj právo strany na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia, je jedným z aspektov práva na spravodlivý proces. Účelom odôvodnenia rozhodnutia je vysvetliť postup súdu a dôvody jeho rozhodnutia. Odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu navyše musí byť aj dostatočným podkladom pre uskutočnenie prieskumu v dovolacom konaní. Ak rozhodnutie odvolacieho súdu neobsahuje náležitosti uvedené v § 393 CSP, je nepreskúmateľné.

12. Právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia patrí medzi základné atribúty spravodlivého súdneho procesu, ktorá skutočnosť jednoznačne vyplýva z ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Z judikatúry tohto súdu vyplýva, že na taký argument strany sporu, ktorý je pre rozhodnutie podstatný a rozhodujúci, sa vždy vyžaduje špecifická odpoveď (Ruiz Torija c. Španielsko z 9. decembra 1994, séria A, č. 303-A, s. 12, Hiro Balani c. Španielsko z 9. decembra 1994, séria A, č. 303-B; Georgiadis c. Grécko z 29. mája 1997; Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998). Podľa konštantnej judikatúry Ústavného súdu SR (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04) „súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR je aj právo účastníka na

také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany; t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takémuto uplatneniu“.

13. Podľa stabilizovanej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) zmyslom a účelom základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (aj čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd) je zaručiť každému reálny prístup k súdu. Tomu zodpovedá povinnosť všeobecného súdu o veci konať a rozhodnúť (m. m. I. ÚS 62/97, II. ÚS 26/96). K porušeniu základného práva na súdnu ochranu by došlo vtedy, ak by komukoľvek bola odmietnutá možnosť domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a ak by súd odmietol konať a rozhodovať o podanom návrhu (žalobe) fyzickej osoby alebo právnickej osoby (napr. I. ÚS 35/98). Z judikatúry tiež vyplýva, že ak súd koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v čl. 46 ods. 1 ústavy inak ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu ochranu (I. ÚS 4/94). Obsah práva na súdnu ochranu v čl. 46 ods. 1 ústavy nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Jeho obsahom je i zákonom upravené relevantné konanie súdov. Každé konanie súdu, ktoré je v rozpore so zákonom, je porušením ústavou zaručeného práva na súdnu ochranu (I. ÚS 26/94). K odňatiu práva na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy preto dochádza aj vtedy, ak sa niekto („každý“) domáha svojho práva na súde, ale súdna ochrana tomuto právu nie je priznaná, alebo nemôže byť priznaná v dôsledku konania súdu, ktoré je v rozpore so zákonom (III. ÚS 7/08). Zastavenie konania z dôvodu nedostatku procesnej podmienky v postupe všeobecného súdu, ku ktorému došlo v dôsledku chybného právneho posúdenia právomoci súdu, treba považovať za odopretie ústavou upraveného práva na súdnu ochranu (I. ÚS 37/95), v konečnom dôsledku znamenajúceho odmietnutie spravodlivosti (*denegatio iustitiae*) a naplnenie dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) C. s. p.

14. Najvyšší súd Slovenskej republiky už vo viacerých rozhodnutiach uviedol, že o odňatie možnosti pred súdom konať ide tiež v prípade postupu súdu, ktorý sa z určitého procesného dôvodu odmietne zaoberať meritom veci, (odmietne podanie alebo konanie zastaví alebo odvolací súd odmietne odvolanie), hoci procesné predpoklady pre taký postup nie sú dané (viď R 23/1994 a R 4/2003, ale aj rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky publikované v časopise *Zo súdnej praxe* pod č. 14/1996 a rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vo veciach sp. zn. 1Cdo/41/2000, 2Cdo/119/2004, 3Cdo/108/2004, 3Cdo/231/2008, 4Cdo/20/2001). V uvedených rozhodnutiach prijaté závery sú aktuálne a pre súdnu prax použiteľné aj po 1. júli 2016 (nová procesnoprávna úprava nahradila dovtedajší pojem „odňatie možnosti konať pred súdom“ terminologicky správnym pojmom „právo na spravodlivý proces“, ktorého obsahové znaky vyplývajú z konštantnej judikatúry Európskeho súdu pred ľudské práva a ústavného súdu).

15. So zreteľom na vyššie uvedené dovolací súd skúmal, či postup odvolacieho súdu vykazoval znaky procesného postupu znemožňujúceho strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle CSP. Po preskúmaní veci dospel k záveru, že navrhovateľka vytýka túto vadu konania dôvodne.

16. Dovolací súd uvádza, že dovolateľka dôvodne namietala, aby otázka právomoci mala oporu v rozhodujúcich skutočnostiach a nepreberali sa len informácie, ktoré navrhovateľka namieta ako nesprávne a nepravdivé a nezlučiteľné so skutočným stavom veci. V tomto smere odvolací súd ani súd prvej inštancie si nesplnili povinnosť vyplývajúcu z ust. § 35 CMP, podľa ktorého je súd povinný zistiť skutočný stav veci.

16.1. Navrhovateľka tiež namietala, že sa v tomto konaní nedomáha opravy rodného listu súdom, ani sa nedomáha určenia rodičovstva k iným osobám, ale domáha sa určenia rodičovstva voči vlastným rodičom. Ide o totožné osoby s osobami, označenými v návrhu, ktoré celý svoj život uznávajú svoje rodičovstvo a s ním spojené práva a povinnosti v zmysle Zákona o rodine. S uvedeným sa odvolací súd riadne nevysporiadal.

17. Právomoc sa všeobecne posudzuje ako oprávnenie určitého štátneho orgánu (v tomto prípade súdu) riešiť otázky, ktoré sú zákonom zverené do jeho kompetencie. Podľa § 2 ods. 1 CMP, na konania podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak. Civilný sporový poriadok vymedzuje právomoc súdov v § 3 a § 4. Ustanovenie § 3 CSP určuje, že súdy prejednávajú a rozhodujú súkromnoprávne spory a iné súkromnoprávne veci, ak ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú iné orgány. Súkromnoprávne vzťahy, z ktorých vychádzajú súkromnoprávne spory a iné veci, sú charakterizované najmä právnou rovnosťou a vôľovou autonómiou ich účastníkov. Nad rámec súboru vzťahov uvedených v § 3 CSP súdy prejednávajú a rozhodujú aj iné veci, ktoré sa už nezakladajú priamo na práve súkromnom, ale len vtedy, ak to ustanovuje zákon - čo vyplýva z § 4 CSP. Právomoc súdu je základnou procesnou podmienkou, ktorej splnenie súd skúma z úradnej povinnosti (ex offio) v každom štádiu konania a na každej inštancii (§ 161 ods. 1 CSP). Jej nedostatok je neodstrániteľný a vedie k zastaveniu konania (§ 161 ods. 2 CSP v spojení s § 9 resp. § 10 ods. 1 CSP).

18. Procesné podmienky predstavujú základné procesné predpoklady, aby súd mohol rozhodnúť vo veci samej. Nedostatok procesnej podmienky spôsobuje tzv. vadu konania, ktorá z hľadiska následku na prebiehajúce konanie, môže byť odstrániteľná alebo neodstrániteľná. Súd je povinný skúmať procesné podmienky počas celého konania, v ktoromkoľvek jeho štádiu, pričom konaním sa rozumie jeden celok od momentu jeho začatia až do právoplatného skončenia. Z dôvodu § 9 CSP je zjavné, že nedostatok právomoci súdu predstavuje vždy neodstrániteľnú vadu konania s nevyhnutným následkom vo forme uznesenia o zastavení súdneho konania, vydanie ktorého musí po zistení nedostatku právomoci nasledovať bezodkladne, (ktorý pojem v zmysle výkladového pravidla podľa čl. 3 CSP je treba vykladať ako „okamžite“).

19. Podľa ust. § 40 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (ďalej aj ako „zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom“ alebo „ZMPS“), návrh na určenie rodičovstva (zistenie a zapretie) možno podať na slovenskom všeobecnom súde navrhovateľa, ak odporca nemá v Slovenskej republike všeobecný súd. Ak ani navrhovateľ nemá v Slovenskej republike všeobecný súd, ale jeden z rodičov alebo dieťa je slovenským občanom, možno návrh podať na súde, ktorý určí Najvyšší súd.

20. Podľa ust. § 23 ods. 1, 3 zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom: 1) Určenie (zistenie alebo zapretie) rodičovstva sa spravuje právnym poriadkom štátu, ktorého príslušnosť nadobudlo dieťa narodením. 3) Ak dieťa žije v Slovenskej republike, môže sa rodičovstvo určiť (zistiť alebo zaprieť) podľa slovenského práva, ak je to v záujme dieťaťa.

20.1. Pri skúmaní kolíznej úpravy obsiahnutej v § 23 ods. 1 až 3 ZMPS sa pre otázky určenia (zistenia alebo zapretia) rodičovstva používajú tri hraničné určovatele, ktorými sú štátna príslušnosť, ktorú dieťa nadobudlo narodením; obvyklý pobyt dieťaťa a lex fori. Lex fori je uplatniteľné subsidiárne len v prípade, že dieťa žije v Slovenskej republike a aplikácia lex fori je v záujme dieťaťa.

21. V preskúmvanej veci dovolací súd musí prihliadnuť na to, že predmet prieskumu zasahuje do inštitútu rodičovstva a slovenská spoločnosť poskytuje rodičovstvu nielen svoju ochranu, ale aj potrebnú starostlivosť, najmä hmotnou podporou rodičov a pomocou pri výkone rodičovských práv a povinností (viď čl. 3 a čl. 5 zo Základných zásad zákona o rodine). Preto dovolací súd neopomenul sa pri svojom prieskume dôsledne riadiť zásadou najlepšieho záujmu dieťaťa v zmysle čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa (uverejnený ako Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.), v spojení s čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky. Najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní orgánov štátnej moci v každej záležitosti týkajúcej sa dieťaťa a musí mať prednosť pred formalistickým prístupom v každom súdnom konaní, hoci uvedený formalizmus má podporu v aplikovanom zákone a nie je tomu inak ani v konaní pred všeobecnými súdmi.

22. Odvolací súd, ako aj súd prvej inštancie pri skúmaní procesných podmienok vychádzali z toho, že navrhovateľka nenadobudla slovenské štátne občianstvo narodením, nakoľko vo výpise z matriky má uvedených rodičov, ktorí nie sú slovenskými občanmi.

23. Dovolací súd uvádza, že nie je zrejmé, z akého dôvodu odvolací súd, ale rovnako aj súd prvej inštancie vyhodnotili podmienky neodstrániteľnej prekážky spočívajúcej v nedostatku právomoci súdu Slovenskej republiky na konanie v tejto veci spôsobom v zmysle ust. § 35 CMP a ust. § 191 CSP.

24. V tejto súvislosti vzhľadom na povahu Civilného mimosporového konania je potrebné dať aj do pozornosti Čl. 6 základných princípov CMP, podľa ktorého súd postupuje v súčinnosti s účastníkmi konania tak, aby zistil skutočný stav veci. Súd je povinný na účely zistenia skutočného stavu veci vykonať všetky potrebné dôkazy, aj keď ich účastníci konania nenavrhlí. Uvedený článok determinuje materiálne vedenie konania a ukladá súdu povinnosť zistiť skutočný stav veci. Ak aj účastníci konania nevyvinú aktivitu, aby bol skutočný stav veci dostatočne spoľahlivo zistený pre následné rozhodnutie, má súd podľa vyšetrovacieho princípu povinnosť prebrať za nich procesnú aktivitu a vykonať aj dôkazy, ktoré účastníci nenavrhlí. Dôkazné bremeno a zodpovednosť za riadne zistenie skutočného stavu veci má teda súd. Na článok 6 nadväzujú aj ďalšie ustanovenia mimosporového kódexu normujúce, že súd je povinný zistiť skutočný stav veci (§ 35 CMP) a vykonať aj iné dôkazy, ako navrhli účastníci, ak je to potrebné na zistenie skutočného stavu veci (§ 36 CMP). V tejto súvislosti je možné poukázať aj na uznesenie Ústavného súdu SR z 24. apríla 2003, podľa ktorého je všeobecný súd povinný a oprávnený v nesporových (mimosporových) konaniach vykonávať dôkazy nielen v rozsahu svojej zákonnej kompetencie, ale aj v rozsahu ústavnej zodpovednosti za zistenie skutkového stavu, ktoré nemôže závisieť od vôle účastníkov konania (IV. ÚS 78/03).

24.1. V zmysle vyššie uvedeného sa preto mali sudy riadnym spôsobom vysporiadať s ust. § 40 zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, a to v spojení so zisťovaním všeobecného súdu a občianstva uvádzaných osôb, ku ktorým žiada navrhovateľka určiť rodičovstvo.

25. Odvolací súd vychádzal z toho, že navrhovateľka má v rodnom liste zapísaných rodičov, ktorých príslušnosť nie je uvedená. Navrhovateľkou uvádzané osoby, ku ktorým žiadala určiť rodičovstvo nie sú v postavení rodičov, pretože navrhovateľka už má rodičov zapísaných v matrike. Podľa odvolacieho súdu nebolo možné vychádzať z toho, že slovenský súd možno považovať za všeobecný súd, pretože navrhovateľka nemá všeobecný súd v SR a ani jej zapísaní rodičia nemajú všeobecný súd v SR.

25.1. Pri skúmaní procesných podmienok vychádzali sudy zo skutočností, že navrhovateľka nenadobudla slovenské štátne občianstvo narodením, nakoľko vo výpise z matriky má uvedených rodičov, ktorí nie sú slovenskými občanmi.

26. Matkou a otcom dieťaťa sa v definícii rozumejú predovšetkým matrikoví rodičia dieťaťa. Z povahy veci je však zrejmé, že matkou dieťaťa treba na účely tohto konania rozumieť aj ženu, ktorá dieťa porodila, nie je však ako jeho matka registrovaná, prípadne sú o jej materstve pochybnosti a jeho potvrdenie je účelom konania. Okruh účastníkov konania o určenie otcovstva je vymedzený obdobne ako okruh účastníkov o určenie materstva. Účastníkom je navrhovateľ podľa predpisov rodinného práva, dieťa, matka a muž, ktorého otcovstvo má byť určené (§ 108 [Účastníci konania]. In: SMYČKOVÁ, Romana, a kol. Civilný mimosporový poriadok. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2024).

27. Z daného konania je ale zrejmé, že účastníkmi konania nie sú osoby zapísané v rodnom liste, ale účastníkmi konania sú navrhovateľkou uvádzané osoby, ku ktorým žiada určiť rodičovstvo (odporcovia). Lenže v tomto konaní sudy nesprávne vychádzali len zo zisťovania občianstva u osôb zapísaných v rodnom liste navrhovateľky a nie aj občianstva a všeobecného súdu uvádzaných osôb, ku ktorým žiada navrhovateľka určiť rodičovstvo. V tejto súvislosti dovolací súd poukazuje na skutočnosť, že z úradného záznamu z 13. 09. 2023 založeného v spise (na č. l. 46) jasne vyplýva, že muž, ktorého otcovstvo má byť určené - V., narodený Y. sa zdržiava v U., kde žije aj jeho rodina a žena, ktorej materstvo má byť určené - K. Z., narodená XY. sa zdržiava vo V. z dôvodu zlého zdravotného stavu. Za danej situácie tak nie je zrejmé, prečo sa sudy nižšej inštancie vôbec nezaoberali otázkou všeobecného súdu odporcov - osôb, ku ktorým žiada navrhovateľka určiť rodičovstvo, keďže táto skutočnosť vyplýva priamo zo samotného znenia § 40 ZMPS.

27.1. Z uvedeného ustanovenia vyplýva, „že návrh na určenie rodičovstva (zistenie a zapretie) možno podať na slovenskom všeobecnom súde navrhovateľa, ak odporca nemá v Slovenskej republike

všeobecný súd. Ak ani navrhovateľ nemá v Slovenskej republike všeobecný súd, ale jeden z rodičov alebo dieťa je slovenským občanom, možno návrh podať na súde, ktorý určí Najvyšší súd.“.

27.2. Pri výklade a aplikácii ustanovení právnych predpisov je potrebné vychádzať prvoradne z ich doslovného znenia. Súd však nie je doslovným znením zákonného ustanovenia viazaný absolútne. Môže, ba dokonca musí sa od neho odchýliť v prípade, keď to zo závažných dôvodov vyžaduje účel zákona, systematická súvislosť alebo požiadavka ústavne súladného výkladu zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov (čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky). V takýchto prípadoch sa musí zároveň vyvarovať svojvôle a svoju interpretáciu právnej normy musí založiť na racionálnej argumentácii.

27.3. V zmysle vyššie uvedeného je dovolací súd názoru, že v zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v § 40 sú podmienky medzinárodnej právomoci usporiadané hierarchicky a smerujú nielen k založeniu medzinárodnej právomoci slovenského súdu ale aj k určeniu miestne príslušného súdu. Kritériami sú na prvom mieste všeobecný súd odporcu na území Slovenska a ak ho na Slovensku niet, všeobecný súd navrhovateľa a ak ani ten nie je na Slovensku, je kritériom na založenie medzinárodnej právomoci štátna príslušnosť niektorého z rodičov alebo dieťaťa v čase začatia konania, pričom miestne príslušný súd bude určený Najvyšším súdom Slovenskej republiky. Z uvedeného tak vyplýva, že bolo povinnosťou súdov v prvom rade dôsledne skúmať existenciu všeobecného súdu u osôb, ku ktorým žiada navrhovateľka určiť rodičovstvo, t. j. či ma v preskúmvanej veci na Slovensku všeobecný súd V.k a K..

27.4. Navrhovateľka rovnako namietala, že z predložených rodných listov odporcov sú vylúčené akékoľvek pochybnosti o štátnej príslušnosti odporcov, a preto sú splnené podmienky vedúce k záveru, že navrhovateľka nadobudla štátne občianstvo Slovenskej republiky narodením, čo odvolací súd ako aj súd prvej inštancie úplne opomenul (poukázala pritom aj na testy DNA, čestné vyhlásenia odporcov z 31. 08. 2023).

28. Pre nedodržanie základných zásad súdneho konania uznesenie odvolacieho súdu, ako aj uznesenie súdu prvej inštancie, sa vyznačujú závažnými nedostatkami, pričom relevantným spôsobom neriešia, či sú skutočne splnené procesné podmienky v rozsahu vymedzenom zákonom.

29. Preto pokiaľ za daného stavu odvolací súd bez zabezpečenia si podkladov pre posúdenie právomoci slovenského súdu konať vo veci, ktorú je súd povinný skúmať ex officio, založil nedostatok právomoci slovenského súdu z dôvodov, že navrhovateľka nemá všeobecný súd v SR a ani jej zapísaní rodičia nemajú všeobecný súd v SR, a to bez toho, aby skúmal všeobecný súd navrhovateľkou uvádzaných osôb, ku ktorým žiada určiť rodičovstvo (odporcovia), resp. bez skúmania, či navrhovateľka nenadobudla štátne občianstvo Slovenskej republiky, týmto procesným postupom došlo k odňatiu navrhovateľke možnosť konať pred súdom v zmysle § 420 písm. f) CSP (porovnaj s R 33/2011).

30. Vychádzajúc z uvedeného možno uzavrieť, že záver odvolacieho súdu (a pred ním i súdu prvej inštancie) o nedostatku právomoci bez vykonania vyššie uvedeného dokazovania je nesprávny. V danom prípade neboli v čase rozhodovania odvolacieho súdu splnené procesné predpoklady pre zastavenie konania podľa § 9 CSP. Pokiaľ odvolací súd napriek tomu potvrdil uznesenie súdu prvej inštancie o zastavení konania, mal jeho procesný postup za následok procesnú vadu zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f) CSP, lebo navrhovateľke bolo znemožnené, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Postup odvolacieho súdu znamenal pre navrhovateľku odmietnutie spravodlivosti a znemožnenie prístupu k súdu v tom zmysle, že o ňou uplatnenom návrhu súd meritórne nekonal.

31. Vzhľadom na uvedené dovolací súd z už vyššie priblížených dôvodov uznesenia oboch nižších súdov zrušil (§ 449 ods. 1 aj 2 CSP v spojení s § 439 písm. a) CSP) a vec vrátil na ďalšie konanie súdu prvej inštancie (§ 450 CSP), keďže nápravu nemožno dosiahnuť iba zrušením rozhodnutia odvolacieho súdu.

32. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazané právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP). Ak dovolací súd

zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

33. Toto uznesenie bolo prijaté senátom najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.